

ХАМІНІЧ Світлана Юріївна,

д-р екон. наук, професор,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-2221-5550

ДЗЮБА Ірина Вікторівна,

канд. юрид. наук, завідувач кафедри,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-3372-043X

НАУМИК Антон Сергійович,

здобувач вищої освіти ННІ ПІО,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0001-0893-2510

Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Сучасні виклики, які постали перед Україною є найбільш складними в новітній історії України. Більше того, повномасштабне вторгнення росії в Україну поставило під загрозу безпеку в Європі. На жаль, те, що відбувається нині в Україні в XXI столітті в цивілізованому світі уявити неможливо. Тому, кожен в нашій державі став на оборону України на різних фронтах. Однією із найбільш важливих інституцій держави, яка постала на захист суверенітету і незалежності України є державна служба, оскільки саме вона є професійною діяльністю, яка спрямована на виконання функцій і завдань держави. Однак, для того, щоб державна служба ефективно функціонувала необхідно здійснювати щодо неї систематично адміністративний контроль. Саме він виступає запорукою стабільного і ефективного функціонування інституту державної служби в Україні.

Разом з тим, в умовах розбудови демократичної, соціальної та правової держави в Україні, адміністративний контроль постає однією із визначальних функцій державного управління, який здійснюється великою кількістю суб'єктів та направлено на досягнення цілей і завдань публічного управління, які виникають перед державою, суспільством, особою тощо. В зв'язку з чим, здійснення адміністративного контролю як інструмент підвищення ефективності державної служби повинен бути систематичним і відповідати вимогам законності.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється та детермінується тим, що на сьогодні відсутні чіткі (реальні) механізми здійснення адміністративного контролю, що призводить до його недоліків.

Безперечно, низка нормативних актів визначає контрольні (контрольно-наглядові) повноваження окремих суб'єктів публічного управління, однак законодавство про державну службу чітко не визначає, які саме органи управління можуть здійснювати адміністративний контроль в державній службі України, процедуру здійснення адміністративного контролю, які наслідки для інститутів державної служби та окремих державних службовців за результатами адміністративного контролю можуть бути.

Варто зазначити, що безпосередньо в умовах розбудови демократичної, соціальної і правової держави в Україні, якою проголошена Україна в ст. 1 Конституції України¹, державний (адміністративний) контроль є невід'ємною частиною та функцією державного управління та направлені на досягнення цілей управління, вирішення завдань, які безпосередньо виникають перед державою, суспільством, особистістю тощо. Тому, в умовах здійснення системних перетворень, які відбуваються останнім часом в Україні все більшого значення набуває чітке та раціональне функціонування механізмів контролю за забезпечення законності в усіх сферах суспільного життя. Особливо важливо це є саме в державній службі, оскільки державні службовці виконують надзвичайно важливі завдання в інтересах держави та кожного громадянина України.

Адміністративний контроль є надзвичайно важливим для державної служби. При цьому, він повинен здійснюватися в рамках законності та дисципліни. Це дійсно важливо з огляду на те, що саме законність і дисципліна – це ключові умови існування будь-якої демократичної держави, її обов'язкові риси, які невід'ємні одна від одної. Законність можлива тільки при суворому дотриманні дисципліни всіма державними службовцями, а дисципліна, в свою чергу, обумовлюється рамками закону².

Трансформаційні процеси сучасного суспільства безпосередньо залежать від осіб, які обіймають посади у сфері публічного управління

1 Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. 1996 р., № 30, стаття 141.

2 Загуменник В.В. Державне управління та виконавча влада в Україні : навч. посіб. Бендери, Київ : Поліграфіст, 2015. 295 с.

та адміністрування. Підготовка до публічно-управлінської діяльності є домінуючою тенденцією професіоналізації публічної сфери³.

Ефективність державного управління завжди вимірюється можливістю організації певного виду суспільно-корисної діяльності людини, у результаті якої, фактично, створюються та виникають управлінські взаємовідносини. Важливою умовою виникнення даних відносин є наявність специфічних владних повноважень, які властиві виключно суб'єктам державної влади та контролю⁴, в контексті цього збільшується важливість адміністративного контролю.

Впровадження принципів децентралізаційної політики держави є важливим аспектом її діяльності, адже саме децентралізація публічно-владних та загально-управлінських повноважень є ефективним методом розвитку, перевіреним не тільки теоретичними дослідженнями, а й практичним шляхом сучасних світових держав-лідерів⁵ в контексті цього також зростає важливість впровадження належного адміністративного контролю.

Цілеспрямоване державне управління, забезпечення організованості та чіткого порядку в суспільстві спирається на принцип дотримання законності, вдосконалення чинного законодавства. Загальна повага до закону, невідворотність покарання за його порушення, нетерпимість до антигромадських проявів, широка участь громадян у зміцненні правопорядку є тими рисами є притаманними правовій, демократичній державі. Тому, цілком зрозуміло, що зміцнення законності в усіх сферах державного життя, а особливо у сфері виконавчо-розпорядної діяльності органів є актуальним важливим завданням на шляху побудови незалежної демократичної держави. Встановлений в державі режим законності покликаний захищати як інтереси суспільства загалом, так і кожного громадянина зокрема, забезпечувати правові основи діяльності державних органів, громадських організацій, посадових осіб⁶.

Фактично, в основу законності покладено обґрунтовану науковцями провідну ідею чи положення, яке є теоретико-прикладним базисом та/

3 Шевченко С., Трещов М. Розвиток управлінських навичок керівників органів державної влади. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2021. № 5 (11). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5\(11\)-204-216](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5(11)-204-216) (дата звернення: 12.08.2024).

4 Наумик А. Побудова ефективної структури державного управління. Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації : МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАР. СТУДЕНТ. НАУК. КОНФ., м. Луцьк, 16 груд. 2022 р. С. 66–67.

5 Сидоренко Н., Наумик А., Брагіна К. Особливості функціонування інститутів громадянського суспільства в контексті переходу України до впровадження концепту «сервісної держави». *Theoretical and practical aspects of modern scientific research*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-24.11.2023.13> (дата звернення: 12.08.2024).

6 Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. 3-тє вид. Київ. Алерта; ЦУІ, 2011. 696 с.

або організаційно-практичним твердженням існування сучасної системи державного управління. На підставі аналізу значної кількості наукових праць і публікацій провідних експертів України, під принципом законності, в сучасному державному управлінні пропонується розуміти основну суть діяльності суб'єктів владних (публічно-владних) повноважень державного управління, що поширюється на всю сферу застосування норм права і правотворчої діяльності, полягає в суворому і непохитному дотриманні юридичних норм з метою належної реалізації суб'єктами владних повноважень власних прав та виконання встановлених законом обов'язків.

Аналіз законності як режиму сфери публічного адміністрування приводить до уподібнення її з таким прийнятим у державі порядком, за якого всі нормативно-правові акти й організаційно-практичні дії здійснюються державою виходячи з духу й суворой букви закону, у рамках його сутності та змісту. Наявність значного й суворого законного режиму в сучасному державному управлінні є, по своїй суті, фактичним проявом демократичних засад врядування, оскільки влада народу реалізується у встановленні й ефективному виконанні законів держави. Тому встановлення режиму законності включає в себе наявність відповідних актів законодавства, а також належну й «правильну» реалізацію юридичних норм, що містяться в описаних актах, відповідно до цілей правового регулювання, інтересів кожної особистості, соціуму й держави. В умовах дотримання режиму законності виникає динамічний стан, що характеризується відповідністю суспільним відносинам – нормам права.

Отже, законність є складною імерсивною категорією, що характеризується різними рівнями прояву та аспектами. У цілому вона може бути визначена таким чином: законність в державному управлінні – це комплексна адміністративно-правова категорія, що відображає правовий характер організації публічного управління, органічну взаємодію права та влади, права та держави.

Разом з тим, для державних службовців також доцільно застосовувати категорію «службова дисципліна». Так, зокрема, службова дисципліна – це постійне та безумовне виконання державними службовцями обов'язків, які визначені Конституцією України, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами керівників органів і підрозділів структурних одиниць та інших нормативно-правових актів.

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого

і гідного виконання обов'язків державним службовцем, повазі до честі та гідності державних службовців до громадян, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу⁷.

У державному управлінні адміністративний контроль – це одна із головних функцій та обов'язковий елемент побудови суспільства. Однак при цьому, у процесі розвитку його політичної системи, органів державного управління, законодавчої й виконавчої влади він зазнає кардинальних змін. Разом з тим, аналіз контрольної діяльності в сучасних умовах є актуальним з огляду на те, що завдяки цій діяльності можна побудувати більш цілісну та обґрунтовану модель вдосконалення і розвитку системи публічної влади в Україні⁸.

Саме тому, в процесі дослідження важливо проаналізувати сутність та особливості адміністративного контролю, оскільки незважаючи на низку досліджень, на сьогодні так і не сформовано єдиного чіткого підходу щодо його сутності та розуміння.

Визначаючи поняття адміністративного контролю потрібно першочергово зупинитися на родовому терміні «контроль».

Варто зазначити, що у довідкових джерелах немає єдиного визначення терміна «контроль». Деякі автори визначають його як специфічний різновид юридичного процесу, як правову форму діяльності або як функцію компетентних державних органів⁹.

Таким чином можна прийти до висновку, що адміністративний контроль як засіб підвищення ефективності роботи державної служби в Україні є досить складною та багатовимірною категорією, що потребує додаткового наукового опрацювання. Тим не менш, в підсумку можемо зробити висновок, що адміністративний контроль – це особливий вид діяльності спеціально уповноважених органів, який полягає в здійсненні спеціальних заходів і процедур, що визначають законність здійснюваних операцій, ступінь виконання стратегічних та поточних планів, ефективність залучення і використання ресурсів. Вважаємо, що таке визначення адміністративного контролю є найбільш оптимальним.

DOI 10.51587/9798-9895-14670-2024-020-132-136

7 Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків: Право, 2010. 216 с.

8 Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 278 с.

9 Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989. 1588 p.